

Nr 91.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1927 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättningsbyggnad för flottan ävensom i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

Uti en till riksdagen avlåten, den 24 februari 1927 dagtecknad proposition, nr 145, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels besluta, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av en hangarkryssare, två jagare, fyra vedettbåtar och tre undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933, samt att under samma tid skola utföras ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp, dels ock för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 8 160 000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

I samband med förevarande ärende har utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

Motioner.

dels en inom första kammaren av herr *J. Bergman* och *I. F:son Holmgren* väckt motion, nr 206, däruti hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av en hangarkryssare, två jagare, fyra vedettbåtar och tre undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933, samt att för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1927—1928 må anvisas ett extra reservationsanslag av 8 160 000 kronor;

dels en inom samma kammare av herr *C. A. Lindhagen* väckt motion, nr 207, däruti hemställts, att riksdagen ville avslå propositionen nr 145 angående ersättningsbyggnad för flottan samt anhålla om initiativ till förhandlingar om skandinavisk flottnedrustning i anslutning till bland andra det avrustade Tyskland för att därigenom med så mycket större kraft kunna i folkförbundet och annorstädes påkalla den efterföljd i den övriga världen till Tysklands avrustning, som en gång ställts i utsikt;

dels en inom andra kammaren av herr *A. Thore* väckt motion, nr 304, däruti hemställts att riksdagen måtte besluta, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av ett pansarskepp, en hangar-

kryssare, två jagare, fyra vedettbåtar och tre undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1935, samt att byggandet av pansarskeppet skall taga sin början senast år 1930, *dels ock* för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 8 160 000 kronor;

dels en inom samma kammare av herr *B. R. W. Samuelsson m. fl.* väckt motion, nr 310, däruti hemställts, att Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, angående ersättningsbyggnad till flottan må av riksdagen avslås;

dels ock en inom samma kammare av herr *H. Molander m. fl.* väckt motion, nr 312, däruti hemställts, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition, besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huru en flotta, som har att verka uteslutande som neutralitetsvakt, bör vara sammansatt och organiserad samt för riksdagen framlägga de förslag, denna utredning kan föranleda.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för vissa framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

1924 års
riksdag.

I proposition (nr 20) till 1924 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen besluta, bland annat, att under tiden 1924—1929 skulle äga rum ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av fyra jagare, tre torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar. Med anledning härav anmälde riksdagen i skrivelse den 5 juni 1924 (nr 288), att riksdagen — som beträffande de fartygstyper, vilka borde anskaffas, anslöte sig till Kungl. Maj:ts förslag — beslutat, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av två jagare, två torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar, skulle äga rum under tiden 1924—1929. I riksdagsskrivelsen framhölls tillika, att riksdagen därmed icke tagit slutgiltig ståndpunkt till de närmaste årens nybyggnadsprogram för flottan.

Kostnaderna för den av riksdagen sålunda beslutade ersättningsbyggnaden hava beräknats till sammanlagt 23 720 000 kronor. Härav hava hittills anvisats följande belopp, nämligen:

för budgetåret 1924—1925	kronor 3 500 000: —
» » 1925—1926	» 5 600 000: —
» » 1926—1927	» 7 100 000: —

1925 års
riksdag.

I det vid 1925 års proposition (nr 50) angående försvarsväsendets ordnande fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden förordade dåvarande chefen för försvarsdepartementet en utökning av det utav 1924 års riksdag fastställda programmet för flottans ersättningsbyggnad, men ansåg departementschefen det till fyllest, därest 1927 års riksdag fattade beslut i ärendet. Ett dylikt uppskjutande av avgörandet kunde så mycket hellre av departementschefen förordas, som därigenom bereddes rådrum för en förnyad undersökning av hela ersättningsbyggnadsfrågan.

Första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag anförde i sitt utlåtande (nr 1) över försvarspropositionen, att utskottet biträdde departementschefens

uppfattning, att en förnyad undersökning rörande den för vidmakthållande av kustflottan nödvändiga ersättningsbyggnaden borde företagas, och att resultatet av denna undersökning borde föreläggas senast 1927 års riksdag.

Sedan jämlikt av Kungl. Maj:t den 18 juni 1925 lämnat bemyndigande tillkallats sakkunniga för att inom departementet biträda med verkställande av ifrågavarande utredning hava de sakkunniga den 17 december 1926 avgivit betänkande och förslag rörande ersättningsbyggnad för flottan (Statens offentliga utredningar 1926: 34).

Sakkunniga
för flottans
ersättnings-
byggnad
m. m.

Över de sakkunnigas betänkande hava yttranden avgivits av marinförvaltningen, chefen för marinstaben, högste befälhavaren över kustflottan samt flygstyrelsen.

I sitt berörda betänkande hava de sakkunniga inledningsvis framhållit, att de funnit sin uppgift vara att, med utgångspunkt från den förutsättningen, att flottan skulle vidmakthållas vid den totala styrka och effektivitet, densamma enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla, utreda frågan om flottans — speciellt kustflottans — ändamålsenliga sammansättning i anseende till såväl fartygsslag och fartygstyper som antalet fartyg samt på grundval härav framlägga förslag till ett ersättningsbyggnadsprogram.

I anslutning till detta uttalande rörande innebörden av det uppdrag, som lämnats de sakkunniga, hava dessa utarbetat en *plan för sjöstyrkornas organisation*. På grundval härav har därefter det *ersättningsbyggnadsprogram* uppgjorts, som det åvilat de sakkunniga att framlägga. Slutligen hava de sakkunniga verkställt vissa beräkningar rörande de årliga *personal-, övnings- och underhållskostnader*, som skulle bli en följd av att de sakkunnigas förslag bleve förverkligat.

Plan för sjöstyrkornas organisation.

Svenska flottans stridsfartyg äro i operativt avseende fördelade å olika sjöstyrkor, nämligen *kustflottan* och *lokalstyrkorna*. Till kustflottan hänföras de för operationer till sjöss dugligaste fartygen och till lokalstyrkorna (huvudsakligen avsedda för det direkta skyddet av vissa skärgårdsområden) de bland övriga fartyg, vilka äro användbara för lokalförsvaret. Härjämte finnas en del stridsfartyg, tillhörande den så kallade *materielreserven*, nämligen sådana, som befunnits böra avföras ur sjöstyrkorna, men vilka dock icke ansetts böra utrangeras, emedan de vid behov skulle, eventuellt efter ganska omfattande iståndsättningsarbeten, kunna antingen ersätta skadade eller förlorade fartyg eller ock eljest bli av ett visst värde för försvaret. Till materielreserven räknas även skeppsgossefartyg och logementsfartyg m. fl. fartyg, vilka tillhöra flottan men icke äro hänförliga till kategorien stridsfartyg.

Vid mobilisering tillföras de olika sjöstyrkorna ett flertal s. k. hjälpfartyg, vilka tillhandahållas från handelsflottan och frivilliga motorbåtskåren. Hjälpfartygen äro huvudsakligen avsedda att biträda vid sjöstyrkornas bevaknings- och minsvepningstjänst m. m.

1925 års beslut angående sjöförsvarets ordnande grundades på följande fördelning av flottans fartygsmateriel:

Kustflottan.

3 pansarskepp, Sverige-typ,	8 jagare,
1 » , äldre typ,	8 torpedbåtar,
1 pansarkryssare,	7 undervattensbåtar,
1 minikryssare,	3 depåfartyg samt
3 torpedkryssare,	7 vedettbåtar.

Lokalstyrkorna.

3 pansarskepp, äldre typ,	10 undervattensbåtar,
12 torpedbåtar,	2 depåfartyg samt
4 motortorpedbåtar,	6 vedettbåtar.

Materielreserven.

3 pansarskepp, äldre typ,	9 vedettbåtar,
2 jagare,	1 lasarettsfartyg,
7 torpedbåtar,	4 skeppsgossefartyg samt
2 depåfartyg,	4 logementsfartyg.

Efter att hava framlagt vissa allmänna synpunkter beträffande sjöstridskrafternas organisation, därvid de sakkunniga uttalat, bl. a., att de allmänna uppgifter för den svenska flottan, varmed man borde räkna vid bedömandet av frågan om flottans sammansättning, vore hävdandet av rikets neutralitet och förhindrandet av mot oss riktade fientliga företag över havet, hava de sakkunniga övergått till en undersökning av det värde, som de särskilda fartygsslagen kunna anses hava för den svenska flottan, då hänsyn toges till dennas uppgift att förhindra mot oss riktade fientliga företag över havet. Därvid hava de sakkunniga även fattat ståndpunkt till frågan om den för våra förhållanden ändamålsenligaste typen inom respektive fartygsslag.

Fartygsslag och fartygstyper.

De sakkunniga.

Sedan lång tid tillbaka hade *pansarskepp* ingått i den svenska flottan. Enligt 1925 års försvarsbeslut avsåges för kustflottan fyra pansarskepp, av vilka för närvarande tre vore av den s. k. Sverige-typen och ett av äldre typ.

De sakkunniga hade särskilt fått sig förelagt att undersöka, huruvida pansarskeppen framdeles borde ersättas med fartyg av samma slag, eller om annan ersättning (och i så fall av vad slag) borde beräknas.

Enligt erfarenheterna från världskriget hade pansarskeppen till uppgift att dels utgöra ett stöd för de lättare fartygen vid fullgörandet av de olikartade åligganden, som tillkomme dessa i och för förhindrande av fientliga försök till instängning av flottan i dess basområde, dels ock vid flottans operationer till sjöss bilda det förband, kring vilket övriga fartygsslag i operativt avseende grupperade sig, och med vars tillhjälp flottans olika stridsmedel ernådde möjlighet att komma till verkan motståndarens flotta. En av grundbetingelserna för att en flotta skulle kunna bibehålla sin rörelsefrihet och bliva i stånd att med utsikt till framgång operera till sjöss vore alltså, att pansarskepp inginge i densamma.

De sakkunniga hava stannat vid att förorda en pansarskeppstyp, vars egenskaper framginge av nedanstående sammanställning, som även för jäm-

förelse upptoge motsvarande uppgifter beträffande den nuvarande Sverige-
typen.

	Nuvarande Sverige- typ.	Av de sakkunniga för- ordad pansarskepps- typ.
Deplacement, ton	7 550	7 650
Fart, knop.....	22—23	24
Artilleribestyrkning	4 st 28 cm kanoner. 8 » 15 » » 6 » 75 mm »	4 st 28 cm kanoner. 6 » 15 » » 4 » 75 mm » 2 » 40 » automat- kanoner.
Torpedbestyrkning.....	2 st 45 cm tuber.	Ingen.
Centralsikte	Finnes (installerat efter fartygets byggande).	Finnes.
Undervattensskydd.....	Å den föreslagna typen bättre tillgodosett än å nuva- rande typ.	
Pansardäck, antal	1	2
Bränsle	Kol + olja delvis.	Olja.
Anskaffningskostnad, inklusive ammunitionsutredningar, nu- varande priser	kr. 24 800 000	27 300 000

Såsom av sammanställningen inhämtades, berörde de av de sakkunniga
förordade förbättringarna huvudsakligen följande områden.

Den förordade typen vore försedd med modernt luftvärnsartilleri, vilket
ännu icke blivit infört å de nuvarande pansarskeppen. Behovet av skydds-
anordningar såväl mot flygbomber och brant nedslående projektiler som
mot torped- och minträffar vore tillgodosett i högre grad än å nyssnämnda
pansarskepp. Endast oljeeldning användes. Farten hade ökats till 24 knop.

Beträffande *kryssarna* hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen,
att av ekonomiska hänsyn och för att kunna i betryggande grad tillgodose
behovet av de fartygsslag, som ur synpunkten av flottans allmänna opera-
tionsduglighet måste anses viktigast, kryssare icke borde ingå i planen för
sjöstyrkornas organisation.

Jagarens medverkan vore erforderlig vid utförandet av så gott som varje
i ett nutida sjökrig förekommande operation. Jagaren kunde därför betecknas
såsom det i sjökriget mångsidigast användbara fartygsslaget, och att detta
vore allmänt erkänt, torde framgå av det betydande antal jagare, som nu-
mera inginge i främmande mariner. Under världskriget hade jagaren tagits
starkt i anspråk även för neutralitetsvakten.

Under och efter världskriget hade jagartypen utvecklats i styrka och stor-
lek, och de jagare, som numera byggdes, syntes så gott som undantagslöst
uppnå ett deplacement av 1 000 ton eller därutöver. Jämlikt beslut av 1924
års riksdag byggdes för närvarande även i Sverige två jagare av ny typ (Nor-
denskjöld), vilka komme att erhålla betydligt kraftigare stridsegenskaper än
närmast förut byggda jagare (av typ Wrangel).

I nedanstående sammanställning angåves några av de viktigaste egenska-
perna hos nämnda båda svenska typer.

	Typ Wrangel.	Typ Nordenskjöld.
Displacement, ton.....	560	1 050
Artilleribestyrkning	4 st 75 mm kanoner	{ 3 st 12 cm kanoner 2 st 40 mm automatkanoner
Torpedbestyrkning	6 st 45 cm tuber	6 st 53 cm tuber
Fart, knop c:a	33	35

De sakkunniga hade i planen för kustflottans sammansättning ansett sig böra fortfarande räkna med jagare av typ Nordenskjöld. Enligt verkställda beräkningar droge denna typ jämte erforderliga torped- och andra ammunitionsutredningar för närvarande en anskaffningskostnad av 6 940 000 kronor per fartyg.

Undervattensbåten vore av mycket stort värde såsom torpedskjutande och minutläggande fartyg samt för utförande av observationstjänst m. m. De motmedel, som under och efter världskriget hade konstruerats för bekämpande av undervattensbåtar, och vilka alltmera fulländats, hade emellertid skapat betydande möjligheter för såväl upptäckandet som förstörandet av undervattensbåtar, även då dessa befunno sig under vattnet. Undervattensbåtarna måste på grund härav räkna med att allvarliga, ofta synnerligen effektiva motåtgärder kunde från motståndarens sida vidtagas för att hindra deras operationer.

De sakkunniga ansåge, att våra undervattensbåtar borde vara av två typer, vilka i det följande benämndes typ A och typ B. Typ A — i stort sett samma typ som våra nu under byggnad varande 1:a klass undervattensbåtar — borde i första hand vara en torpedundervattensbåt med den fart och övriga egenskaper, som gjorde den lämpad såväl att under vissa omständigheter mera omedelbart samverka med kustflottans huvudstyrka, som även att vid detacheringar med önskvärd snabbhet inställa sig på den plats, där dess ingripande påkallades. Typ B borde vara en kombinerad torped- och minundervattensbåt. Typens närmare egenskaper framginge av särskild hemlig skrivelse.

Undervattensbåt av typ A beräknades för närvarande kosta 4 390 000 kronor, undervattensbåt av typ B 3 280 000 kronor. I nämnda kostnader inginge även anskaffandet av för båtarna erforderliga torped- och andra ammunitionsutredningar.

Med hänsyn till den begränsning i fråga om antalet jagare, varmed man för den svenska flottans vidkommande under alla förhållanden måste räkna, finge det anses uteslutet, att enbart på våra jagare skulle kunna läggas uppgifterna att trygga kustflottan för minor och undervattensbåtar. De sakkunniga ansåge därför erforderligt, att i sjöstyrkorna jämväl inginge ett antal snabbgående mindre fartyg, förslagsvis benämnda *vedettbåtar*, vilka borde vara särskilt lämpade för dessa två viktiga hjälppuppgifter. Den undersökning, som verkställts rörande lämplig typ av ifrågavarande fartygsslag, hade givit vid handen, att dessa vedettbåtar borde hava följande huvudegenskaper: displacement: 200 ton; längd: 52.0 m; bredd: 5.3 m; djupgående: 1.6 m; fart: 27 knop; bestyrkning m. m.: 2 st 75 mm kanoner, 2 st 25 mm kulsprutor,

4 st minkastare och minfällare; samt utrustning med olika slags minsvep. Ett fartyg av denna typ, vars egenskaper gjorde den väl lämpad för mera krävande uppgifter under en neutralitetsvakt, beräknades för närvarande draga en kostnad av 1 300 000 kronor, inklusive erforderliga ammunitionsutredningar. Typens närmare egenskaper framginge av särskild hemlig skrivelse.

Det begränsade antal fartyg av detta slag, som kunde avses att ingå i sjöstyrkorna, fyllde emellertid icke hela det förefintliga behovet av undervattensbåtsjagande och minsvepande enheter. Hänsyn måste nämligen tagas jämväl till det erforderliga skyddet av våra basområden och våra handelsvägar. För sådant ändamål måste, liksom nu vore fallet, även framdeles avses en organisation av hjälpfartyg.

Torpedbåten såsom fartygsslag måste numera anses innehava alltför otillfredsställande egenskaper för att lämpligen kunna ingå i en till sjöss opererande flotta. Under världskriget hade uppträtt en variant av torpedbåten, nämligen *motortorpedbåten*, och fartyg av denna typ hade — visserligen under säregna förhållanden — lyckats utföra ett fåtal framgångsrika anfall.

De sakkunniga ansåge visserligen, att motortorpedbåtar under gynnsamma omständigheter kunde vara av värde för vårt sjöförsvaret, men fartygsslagets egenskaper syntes icke göra dem lämpade för att ingå i vår kustflotta. I likhet med vad som förutsatts i 1925 års försvarsbeslut, torde ett fåtal dylika båtar böra ingå i lokalstyrkorna såsom mönsterbåtar och för att möjliggöra, att åtminstone någon personal erhöle förtrogenhet med denna materiels handhavande.

Vid utförande av flertalet sjökrigsoperationer toges flygplanens medverkan i anspråk. De flygstridskrafter, som tilldelades en opererande sjöstyrka, framstode också numera såsom en oundgänglig, fullt integrerande del av sjöstyrkan, och talrika erfarenhetsrön från vår flottas årligen återkommande övningar visade, att flygvapnets medverkan vid sjökrigsoperationerna icke kunde inskränkas till sporadiska insatser, utan måste vara permanent och omedelbar. I samband med frågan om kryssares behövlighet för vår flotta hade de sakkunniga även framhållit såsom sin åsikt, att flygstridskrafter i flera fall kunde utföra den fjärrspaningstjänst, som erfordrades kring en opererande flotta. För närvarande saknade emellertid vår flotta varje möjlighet att vid operationer i öppna sjön ombord å fartygen medföra flygplan, avsedda att starta från och åter ombordtagas å fartygen. Man vore därför för närvarande nödsakad att vid dylika tillfällen för flygplanens basering uteslutande anlita antingen flygstationer i land eller ock vid kusten förlagda flygdepåfartyg samt att bygga flygplanens samarbete med de opererande fartygen på ett avlösningssystem, så ordnat, att de till sjöss befintliga flygplanen på förut bestämda tider avlöstes av andra från kusten kommande flygförband. Ett dylikt system innebure dock avsevärda osäkerhetsmoment i fråga om kontinuiteten hos flygtjänsten till sjöss och fordrade dessutom ett betydande antal flygplan med därav följande kostnader, för att nämnda tjänst skulle bli fullt tillgodosedd. Avlösningssystemets olägenheter framträdde särskilt vid ett oförmodat sammanträffande med fienden, då flygvap-

nets fulla medverkan under uppkommande strid omedelbart påkallades. Mycket stora svårigheter uppstode även därvid för nytillkomna flygstridskrafter att erhålla en klar uppfattning om stridsläget och egen sjöstyrkas avsikter. I de större marinerna hade den erforderliga samverkan mellan sjö- och luftstridskrafter betryggats, genom att dels *hangarfartyg* inginge i flottorna, dels åtminstone de större stridsfartygen själva kunde medföra ett fåtal flygplan, vilka från dem kunde startas medelst katapultanordning. Hangarfartygen vore i allmänhet av betydande storlek och försedda med start- och landningsdäck. Dylika större hangarfartyg skulle emellertid ställa sig alltför dyrbara för våra förhållanden.

Då möjligheten att medföra flygplan å våra relativt små pansarskepp alltid måste bli starkt begränsad, ansågo de sakkunniga dock, att med kustflottan omedelbart samverkande flygplan i så stor utsträckning som möjligt borde baseras på hangarfartyg, som visserligen måste bli av en mindre typ men dock i stånd att medfölja kustflottan till sjöss och där uppsläppa flygplan, särskilt avsedda att vidmakthålla flygtjänsten vid sådana tillfällen, då de till flygstationerna i land eller till flygdepåfartygen hörande flygplanen icke förmådde ombesörja densamma i tillräcklig utsträckning. Givetvis borde om möjligt sörjas för att de från ett dylikt hangarfartyg uppsända sjöflygplanen, sedan de nedgått på vattnet i närheten av fartyget, kunde ombordtagas å detta, även om någon sjöhävning vore rådande. Om detta på grund av kraftigare sjöhävning eller av andra orsaker icke läte sig göra, bleve flygplanen hänvisade till att söka uppnå den egna kusten.

Enligt av de sakkunniga föranstaltad utredning hade ett för våra förhållanden lämpat hangarfartyg befunnits böra innehava ungefär följande egenskaper: displacement: 4 500 ton; längd: 140 m; bredd: 20·4 m; djupgående: 4·5 m; fart: 27 knop; bestyckning: 6 st 15 cm kanoner, 4 st 75 mm kanoner, 8 st 40 mm automatkanoner; två katapulter; plats för 12 flygplan; möjlighet att medtaga och fälla minor. Ett fartyg av dylik typ, inklusive erforderliga ammunitionsutredningar, beräknades för närvarande draga en kostnad av 16 500 000 kronor.

De sakkunniga ville särskilt framhålla, att ovannämnda fartygstyp vore synnerligen lämpad, förutom att tjäna såsom rörlig bas för flygplan, jämväl för minutläggning, och fartyget vore den av de här behandlade typerna, som kunde medtaga det största antalet minor. Hangarfartyget kunde sålunda i vår flotta även fylla en av de uppgifter, som eljest påvilade kryssare.

Med hänsyn härtill hade det syntts befogat att giva ifrågavarande fartygstyp benämningen hangarkryssare.

Myndigheterna.

Vad de sakkunniga sålunda föreslagit beträffande fartygsslag och fartygstyper har från myndigheternas sida föranlett erinringar allenast vad angår pansarskeppet och hangarkryssaren.

Med anledning av de från myndigheternas sida framförda erinringarna gentemot den av de sakkunniga förordade hangarkryssartypen har inom marinförvaltningens ingenjöravdelning uppgjorts ett *modifierat förslag till*

hangarkryssare, och hava vederbörande myndigheter anmodats att däröver avgiva yttrande.

Marinförvaltningen har, efter samråd med chefen för marininstaben och högste befälhavaren över kustflottan, i sådant hänseende anfört följande.

Med hänsyn till de olika uppgifter, som enligt de sakkunnigas förslag skulle tilldelas hangarkryssaren och varemot myndigheterna i sina avgivna yttranden över sagda förslag icke haft något att erinra, syntes det ändamålsenligt, att hangarkryssaren vid konstruktionens utarbetande erhöle större sjöduglighet än den skulle få, därest det av de sakkunniga framlagda förslaget följdes. Det vore enligt myndigheternas uppfattning icke nödvändigt att bereda flygplanen uppställning ombord inom fast hangar. Denna omständighet öppnade möjlighet att utforma fartyget efter mera normala linjer än enligt det ursprungliga förslaget; och hade så skett i det nu remitterade. För att hålla fartygets storlek och kostnad inom samma ram, som av de sakkunniga angivits för hangarkryssaren, hade visserligen antalet flygplan måst minskas från 12 till 8, och startdäck hade icke kunnat anordnas, men å andra sidan hade ett flertal fördelar vunnits.

Samtliga flygplan kunde enligt det nya förslaget uppställas fullt startberedda, under det att enligt föregående förslag icke mindre än 10 av de 12 planen måste uppställas med nedmonterade vingar. Härigenom hade en stor vinst nåtts med avseende på flygplanens stridsberedskap.

Vidare hade samtliga flygplan kunnat uppställas på samma däck som katapulterna och mycket nära dessa, varigenom de enklare och snabbare kunde transporteras till katapulterna än enligt det första förslaget. Vid uppgörandet av detta hade icke förelegat sådan kännedom om katapultkonstruktioner som nu, varför startdäck ansetts behöfligt, men vore detta behov icke längre lika framträdande.

Å det nu föreslagna fartyget kunde, samtidigt med att alla flygplanen medfördes, ett större antal minor ombordtagas än enligt det första förslaget.

Slutligen måste det nya förslaget med avseende på fartygets sjöduglighet anses vida överlägset det första; och med denna större sjöduglighet följde större säkerhet för att flygplanen kunde framföras till den plats, där de skulle starta.

På grund av de fördelaktigare linjer, som fartyget erhållit, hade farten kunnat ökas från 27 till 29 knop, artilleriet hade kunnat givas en uppställning, som fördubblade dess effektivitet i bredd, och torpedbestyckning hade kunnat inrymmas i fartyget. Till följd av dessa förhållanden hade fartyget ernått betydligt större möjlighet än enligt det första förslaget att skydda sig självt mot anfall, vilket innebure en stor fördel, icke minst med hänsyn till utnyttjandet av de ombord medförda flygplanen.

På grund av vad nu anförts förordade marinförvaltningen, att den föreslagna hangarkryssaren utformades i huvudsak med ledning av det remitterade förslaget.

Flygstyrelsen har beträffande det senast uppgjorda förslaget till hangarkryssare anfört, att detta förslag genom den högre farten, den betydligt ökade sjövärdigheten och den mer koncentrerade uppställningen av såväl artilleribestyckning som flygplan, vilka senare nu uppställts lätt tillgängliga på endast ett däck, ur såväl flygsynpunkt som synpunkten av stridsvärde i allmänhet innebure en avsevärd förbättring gent emot de sakkunnigas för-

slag, vilken mer än uppvägte förlusten av startsträcka å däck. Med hänsyn till det minskade antalet flygplan, som enligt det nya förslaget kunde ombord medföras, ansåge sig flygstyrelsen dock böra understryka önskvärdheten av att vid nykonstruktion av pansarskepp av Sverige-typ eftersträvas möjlighet att ombord uppställa flygplan.

Sjöstyrkornas sammansättning och därmed sammanhängande årskvot.

De sakkunniga.

I vad avser den ändamålsenligaste sammansättningen av sjöstyrkorna under den av de sakkunniga inledningsvis angivna förutsättningen, att flottan skall vidmakthållas vid den styrka och effektivitet, den samma enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla, hava de sakkunniga anfört bl. a. följande:

Då de sakkunniga icke hade ansett erforderligt att föreslå någon nybyggnad för lokalstyrkorna, komme undersökningen att huvudsakligen inriktas på *kustflottans sammansättning*. Härvid bortsåges från de för kustflottan erforderliga depåfartygen. För dessas vidkommande krävdes nämligen icke någon ersättningsbyggnad i egentlig bemärkelse, utan behovet av sådana fartyg ansåges kunna tillgodoses genom användande av äldre fartyg, å vilka för ändamålet nödvändiga omändringar blivit vidtagna.

Kostnaden för fartygsbeståndets förnyelse borde beräknas efter vissa livslängder för de olika fartygstyperna och så långt möjligt utgå med jämnt fördelade årsanslag. Särskilda omständigheter, såsom av den rådande marinpolitiska situationen eller andra orsaker betingat påskyndande av byggnadsverksamheten, ävensom teknikens utveckling eller inträffande prisfluktuationer, kunde visserligen föranleda variationer i det årliga anslaget, men så länge organisationen i sin helhet ägde statsmakternas godkännande, borde ett med hänsyn till hela kostnaden för fartygsbeståndets förnyelse fixerat genomsnittsbelopp — flottans totala årskvot — vara att med säkerhet påräkna för flottans ersättningsbyggnad.

Den del av totala årskvoten, som belöpte sig på ett visst i sammansättningsplanen ingående fartyg, bleve beroende, förutom av nybyggnadskostnaden, även av det antal år (den livslängd), varunder fartyget beräknades kunna kvarstå såsom fullt tjänstdugligt i flottan. Livslängden hos fartygen inverkade sålunda högst betydligt på årskvotens storlek. I enlighet med erhållna direktiv hade de sakkunniga därför underkastat frågan om fartygens livslängd en ingående prövning.

Nedanstående sammanställning visade de livslängder, vilka de sakkunniga ansett sig kunna räkna med, samt såsom jämförelse de livslängder, som, efter marinmyndigheternas hörande, i 1924 års försvarsproposition angivits såsom de normala.

Fartygsslag	Normal livslängd					
	enligt 1924 års proposition			enligt de sakkunnigas förslag		
	I kustflotta	I lokalstyrkor	Summa	I kustflotta	I lokalstyrkor	Summa
Pansarskepp	20	10	30	24	12	36
Kryssare	20	10	30	20	10	30
Jagare	16	8	24	20	5	25
Vedettbåtar	—	—	—	16	8	24
Undervattensbåtar	12	6	18	14	4	18
Hangarkryssare	—	—	—	30	—	30

Hangarkryssaren hade på grund av sina speciella uppgifter och egenskaper ansetts böra tillhöra kustflottan under hela sin livslängd.

Någon livslängd hade icke angivits för motortorpedbåtar eller för depåfartyg, då nämligen för dessa fartyg stora variationer kunde inträffa, beroende på respektive fartygs tillstånd.

Med hänsyn till de krav på kostnadsbegränsning, som 1925 års försvarsbeslut från statsmakternas sida finge anses innebära, hade det vid bedömandet av frågan om den sammansättning av kustflottan, som borde ligga till grund för ersättningsbyggnaden, varit erforderligt att inom en begränsad kostnadsram söka åstadkomma en styrka och effektivitet hos flottan, motsvarande den, som flottan enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla. Olika alternativ hade därvid varit under övervägande. Samtliga dessa hade upptagit pansarskepp, jagare, vedettbåtar, undervattensbåtar och hangarkryssare.

De sakkunniga hade enat sig om att förorda, att en division pansarskepp, bestående av 4 fartyg, och två divisioner jagare, vardera bestående av 4 fartyg, borde ingå i kustflottan. Däremot hade de sakkunniga från sitt förslag uteslutit kryssare. Detta hade kunnat ske även av den anledningen, att den hangarkryssare, som i det följande föresloges skola ingå i kustflottan, borde kunna åtminstone delvis övertaga vissa av kryssarnas uppgifter, dels beträffande spaningstjänsten genom att underlätta flygstridskrafternas samverkan med kustflottan, dels ock vad anginge minutläggning.

Antalet vedettbåtar i kustflottan föresloges till 8, fördelade på två divisioner.

I fråga om antalet undervattensbåtar hade de sakkunniga enat sig om att föreslå 9, varav en division om 3 båtar skulle vara av typ A och två divisioner, vardera om 3 båtar, av typ B. I ett par av de av de sakkunniga prövade alternativen hade ett något större antal undervattensbåtar upptagits. De sakkunniga hade emellertid med hänsyn till kravet på begränsning av kostnaderna ansett sig böra förorda endast ovannämnda antal.

Av kostnadshänsyn hade även ett inom de sakkunniga framställt förslag om upptagande i planen av 2 hangarkryssare fränfallits, och de sakkunniga föresloge, att i kustflottan borde beräknas ingå endast ett sådant fartyg.

I kustflottan borde dessutom ingå 2 depåfartyg (för ändamålet omändrade äldre fartyg), av vilka det ena borde avses för kustflottans undervattensbåtar

och det andra för de kustflottan tilldelade flygplan, vilka icke kunde baseras på hangarkryssaren.

De sakkunniga funne sig sålunda böra föreslå, att följande organisationsplan för kustflottan, i vad avsåge de egentliga stridsfartygen, lades till grund för ersättningsbyggnaden:

Fartygsslag	Antal	Livslängd i		Kostnad per fartyg milj. kr.	Årskvot milj. kr.
		kustflotta	lokal- styrkor		
Pansarskepp	4	24	12	27·30	4·550
Jagare	8	20	5	6·94	2·776
Vedettbåtar	8	16	8	1·50	0·650
Undervattensbåtar, typ A	3	14	4	4·39	0·941
" " B	6	14	4	3·28	1·406
Hangarkryssare	1	30	—	16·50	0·550
Summa årskvot					10·873

De sakkunniga överginge härefter till att undersöka, huru de *lokalstyrkor*, vilka enligt vad förut framhållits borde avses för vissa områden längs våra kuster, lämpligen borde vara sammansatta.

Till en början syntes böra fastslås, att lokalstyrkornas uppgift vore av utpräglad sekundär natur i jämförelse med den roll, som tillkomme kustflottan. Deras huvudsakliga uppgift bleve att övervaka vissa viktiga skärgårdsområden samt att ombesörja den för sjötrafiken behövliga minsvepningen. Härtill komme uppgiften att, i den mån krafterna det medgäve, samarbeta med i närheten opererande delar av kustflottan i syfte att från denna avlasta en del omsorger för bevakningen av basområdet, skyddandet av medförda trängfartyg, anordnandet av belysning och utprickning av farleder, minsvepning m. m. Lokalstyrkorna kunde på detta sätt ofta utgöra en värdefull förstärkning åt kustflottan i vad anginge tjänsten invid den egna kusten.

I det stora hela måste man på grund av nödvändigheten av att i första hand tillgodose kustflottan vid ersättningsbyggnaden avstå från att anskaffa särskilt för lokalstyrkorna avsedda stridsfartyg. Lokalstyrkorna borde alltså framdeles, liksom för närvarande vore fallet, huvudsakligen bestå av fartyg, som dit överförts från kustflottan, samt i övrigt utfyllas med bestyckade handelsfartyg. I lokalstyrkorna avsåges örlogsfartygen att kvarstå, så länge de vore skickade för de begränsade uppgifter, som tillkomme dessa sjöstyrkor.

Med den sammansättning, som kustflottan skulle innehava enligt de sakkunnigas förslag, och med tillämpning av föreslagna livslängder, skulle i lokalstyrkorna, sedan organisationen varit gällande erforderlig tid, komma att ingå följande från kustflottan överförda stridsfartyg, nämligen

- 2 pansarskepp,
- 2 jagare,
- 4 vedettbåtar,
- 1 undervattensbåt, typ A, och
- 2 undervattensbåtar, typ B.

Enligt vad de sakkunniga framhållit i samband med undersökningen av de olika fartygsslagens värde för vår flotta, borde ett fåtal motortorpedbåtar ingå i lokalstyrkorna såsom mönsterbåtar. Detta antal föresloges till 2.

Därjämte borde 1 depåfartyg (för ändamålet omändrat äldre fartyg) tilldelas lokalstyrkornas undervattensbåtar, vilket i likhet med kustflottans depåfartyg borde hänföras till de i det följande omförmälda reservfartygen.

Den enligt 1925 års försvarsbeslut förefintliga *materielreserven* skulle omfatta dels vissa äldre från sjöstyrkorna överförda stridsfartyg, dels även övnings- och logementsfartyg, vilka icke vore hänförliga till kategorien stridsfartyg. Materielreservens fartyg skulle i regel vara upplagda.

Emellertid erfordrades det för övningarnas rätta bedrivande, att ett icke ringa antal av materielreservens fartyg årligen hölles rustade, varför dessa fartyg icke ständigt kunde vara upplagda. De sakkunniga ansåge för den skull, att fartyg, som enligt nuvarande bestämmelser hänfördes till materielreserven, lämpligen borde erhålla den gemensamma benämningen *reservfartyg*, samt att dessa fartyg borde indelas i två grupper, nämligen sådana, som avsåges för övningar, och ständigt upplagda fartyg.

Till den förstnämnda av dessa grupper borde hänföras skeppsgossefartygen, fartyg för militärsjömetning, vissa vedettbåtar, avsedda att tjänstgöra såsom kustflottans trängfartyg m. m., logementsfartyg, ävensom de depåfartyg, vilka avsåges att ingå i kustflottan och lokalstyrkorna. Nu nämnda fartyg borde underhållas för övningsändamål och rustas för övningar enligt rustningsplanerna.

Ständigt upplagda borde — i likhet med vad i 1925 års försvarsbeslut förutsatts — sådana äldre stridsfartyg vara, vilka befunnits böra avföras ur sjöstyrkorna men dock icke ansetts böra utrangeras, emedan de vid behov skulle, eventuellt efter ganska omfattande iståndsättningsarbeten, kunna antingen ersätta skadade eller förlorade fartyg eller ock eljest bliva av ett visst värde för försvaret. Dylika fartyg borde endast nödtorftigt underhållas. Vad beträffade undervattensbåtar, borde dock underhållet vara tillfredsställande, så länge ackumulatorbatterierna befunne sig i användbart skick.

Reservfartygens uppdelning, på sätt som ovan föreslagits, gäve en fastare utgångspunkt för beräkning av den del av underhållsanslaget, som avsåges för dessa fartyg.

Utrangering av fartyg borde liksom hittills i varje särskilt fall beslutas av Kungl. Maj:t och bero på varje fartygs tillstånd.

Vid mobilisering borde sjöstyrkorna, i likhet med vad som förutsatts i 1925 års försvarsbeslut, tillföras ett flertal s. k. *hjälpfartyg*, vilka tillhandahölles från handelsflottan och frivilliga motorbåtskåren. Nämnda kår deltog jämväl i vissa av flottans fredsövningar.

I det föregående hade de sakkunniga behandlat frågan om sjöstyrkornas sammansättning med hänsyn tagen till flottans uppgift att förhindra mot oss riktade fientliga företag över havet. Det gällde härefter att undersöka, huruvida flottan, sammansatt på sätt de sakkunniga föreslagit, kunde fylla de krav, vilka kunde komma att ställas på densamma i och för *upprätthållandet av*

neutralitetsvakt. Såsom förut framhållits, kunde för denna uppgift flottans fartyg tagas i anspråk, oberoende av om de tillhörde kustflottan, lokalstyrkorna eller materielreserven.

Under världskriget hade, som i det föregående ävenledes nämnts, för erforderliga patrullerings-, konvojerings- och eskorteringsuppdrag i främsta rummet använts flottans mindre fartyg. Ett stort antal av dem hade dock, på grund av ringa deplacement och fåtalig besättning, åtminstone i hårt väder och vintertid, varit föga lämpade att utföra denna tjänst, en olägenhet, som man i någon mån sökt avhjälpa genom att avse flera fartyg för ett och samma uppdrag.

Den sammansättning av sjöstyrkorna, som de sakkunniga i det föregående förordat, innebure visserligen efter genomförd organisation en betydande minskning av antalet torpedfartyg och vedettbåtar i jämförelse med det antal sådana fartyg, som under världskriget stått till vårt förfogande, men de föreslagna fartygen vore betydligt mera sjödugliga och försedda med större besättningar än de dåvarande, vadan de i regel torde kunna uppträda vart för sig.

Härtill komme, att vårt flygväsende, som under världskriget varit alltför litet utvecklat för att kunna i avsevärd mån bidra till en kontinuerlig bevakning av våra kustvatten, numera torde i stor utsträckning kunna samverka med flottans fartyg för upprätthållandet av neutralitetsvakt. Flygplanen torde sålunda kunna utföra ständiga rekognosceringar längs kusten och vid behov tillkalla sjöstridskrafter, vilka borde finnas i beredskap å vissa centrala punkter längs våra kuster. Därest handelssjöfarten ordnades på lämpligt sätt i avseende å tid och vägar, torde det antal lätta fartyg, som enligt de sakkunnigas förslag avsåges att ingå i sjöstyrkorna, vara tillräckligt att motsvara rimliga anspråk även med avseende på sjöfartens direkta skydd. För speciella ändamål syntes jämväl bevärade handelsfartyg kunna användas.

Med stöd av vad sålunda framhållits ansåge de sakkunniga, att den sammansättning av våra sjöstyrkor, som i det föregående föreslagits, gjorde flottan väl lämpad att jämväl fylla de uppgifter, som neutralitetskyddet ställde på densamma.

*Modifierat
förslag till
hangar-
kryssare.*

Sedan vederbörande myndigheter avgivit yttranden över de sakkunnigas förslag och därvid framställt vissa erinringar mot den förordade hangarkryssartypen, har inom marinförvaltningens ingenjöravdelning uppgjorts ett modifierat förslag, beträffande vilket marinförvaltningen anført följande.

»Med hänsyn till de olika uppgifter, som enligt de sakkunnigas förslag skulle tilldelas hangarkryssaren och varemot myndigheterna i sina avgivna yttranden över sagda förslag icke haft något att erinra, syntes det ändamålsenligt, att hangarkryssaren vid konstruktionens utarbetande erhöles större sjöduglighet än den skulle få, därest det av de sakkunniga framlagda förslaget följdes. Det vore enligt myndigheternas uppfattning icke nödvändigt att bereda flygplanen uppställning ombord inom fast hangar. Denna omständighet öppnade möjlighet att utforma fartyget efter mera normala linjer än enligt det ursprungliga förslaget; och hade så skett i det nu remitterade. För att hålla fartygets storlek och kostnad inom samma ram, som av de

sakkunniga angivits för hangarkryssaren, hade visserligen antalet flygplan måst minskas från 12 till 8, och startdäck hade icke kunnat anordnas, men å andra sidan hade ett flertal fördelar vunnits.

Samtliga flygplan kunde enligt det nya förslaget uppställas fullt startberedda, under det att enligt föregående förslag icke mindre än 10 av de 12 planen måste uppställas med nedmonterade vingar. Härigenom hade en stor vinst nåtts med avseende på flygplanens stridsberedskap.

Vidare hade samtliga flygplan kunnat uppställas på samma däck som katapulterna och mycket nära dessa, varigenom de enklare och snabbare kunde transporteras till katapulterna än enligt det första förslaget. Vid uppgörandet av detta hade icke förelegat sådan kännedom om katapultkonstruktioner som nu, varför startdäck ansetts behövt, men vore detta behov icke längre lika framträdande.

Å det nu föreslagna fartyget kunde, samtidigt med att alla flygplanen medfördes, ett större antal minor ombordtagas än enligt det första förslaget.

Slutligen måste det nya förslaget med avseende på fartygets sjöduglighet anses vida överlägset det första; och med denna större sjöduglighet följde större säkerhet för att flygplanen kunde framföras till den plats, där de skulle starta.

På grund av de fördelaktigare linjer, som fartyget erhållit, hade farten kunnat ökas från 27 till 29 knop, artilleriet hade kunnat givas en uppställning, som fördubblade dess effektivitet i bredd, och torpedbestyckning hade kunnat inrymmas i fartyget. Till följd av dessa förhållanden hade fartyget ernått betydligt större möjlighet än enligt det första förslaget att skydda sig självt mot anfall, vilket innebure en stor fördel, icke minst med hänsyn till utnyttjandet av de ombord medförda flygplanen.»

Ersättningsbyggnadsprogram.

De sakkunniga ansåge, att det program för ersättningsbyggnad för flottan, som det gällde att uppgöra, helt borde inriktas på att giva *kustflottan* den sammansättning, som denna sjöstyrka enligt de sakkunnigas mening borde äga.

De sakkunniga.

Vid uppgörandet av ett ersättningsbyggnadsprogram, som avsåges att förverkligas under en viss tidsperiod, borde vid bestämmandet av denna periods längd en lämplig avvägning ske. Å ena sidan borde nybyggnaden icke planeras för så lång tid, att man på grund av den tekniska utvecklingen å här ifrågavarande område riskerade, att planen under utförandet komme att visa sig icke vara ändamålsenlig. Å andra sidan måste emellertid beaktas, att perioden borde omfatta så lång tid, att nybyggnaden kunde planmässigt ordnas och därmed förenade, ytterst betydande såväl organisatoriska som ekonomiska och tekniska fördelar vinnas.

Ett övervägande av dessa synpunkter hade givit vid handen, att det program, som de sakkunniga hade att framlägga för ersättningsbyggnaden, lämpligen borde omfatta en tidsperiod av 10 år.

Vid uppgörandet av ifrågavarande program vore den ekonomiska ramen bestämd av den genomsnittliga årskvot, som borde utgå, för att flottans förnyelse skulle kontinuerligt kunna äga rum och vapnets effektivitet däri- genom upprätthållas. Emellertid torde den minskning i totala kostnader

för försvaret, som avsetts att vinnas med 1925 års försvarsbeslut, först så småningom under loppet av några år kunna ernås. Statsfinansiella hänsyn manade därför till särskild återhållsamhet i fråga om utgifterna för fartygsbyggande under de närmaste åren. Med utgångspunkt från att anslaget till ersättningsbyggnad för flottan borde under den 10-årsperiod, som ersättningsbyggnadsprogrammet avsåges att omfatta, i medeltal utgå med den av de sakkunniga beräknade årskvoten, ansåges därför de sakkunniga, att periodens första del borde belastas förhållandevis mindre än periodens senare del. Indelades perioden i två lika långa skeden, skulle sålunda under periodens första hälft årligen utgå ett anslag, något understigande årskvoten, under det att periodens andra hälft i stället årligen skulle belastas med ett i motsvarande mån ökat anslag.

Vid en sådan uppdelning av byggnadsperioden hade hänsyn även tagits till den tveksamhet — grundad på ovissheten i fråga om utvecklingen av sjöstridskrafterna inom oss närliggande stater — som utövat ett stort inflytande på försvarsrevisionens förslag, och åt vilken också under de sakkunnigas överläggningar givits uttryck, särskilt vid behandlingen av frågan om pansarskeppen.

Med utgångspunkt från den ovan antydda fördelningen av kostnaderna inom 10-årsperioden torde vid bestämmandet av vilka fartygsbyggnader, som borde verkställas under nämnda periods respektive skeden, hänsyn böra tagas, förutom till den önskvärda blivande sammansättningen av kustflottan, jämväl till åldern och tillståndet hos flottans nuvarande fartyg, så att nybyggnaden i första hand inriktades på de fartygsslag, med avseende å vilka föråldringen och förslitningen fortskridit längst.

Under förutsättning att den 10-årsperiod, vilken ersättningsbyggnadsprogrammet skulle omfatta, uppdelades i två skeden, vartdera om 5 år, föreslog de sakkunniga följande ersättningsbyggnadsprogram:

Under första skedet.

F a r t y g s s l a g	Antal	Kostnad per fartyg kr.	Summa kostnad kr.
Hangarkryssare	1	16 500 000	16 500 000
Jagare	2	6 940 000	13 880 000
Vedettbåtar	4	1 300 000	5 200 000
Undervattensbåt, typ A	1	4 390 000	4 390 000
Undervattensbåtar, typ B	2	3 280 000	6 560 000
		Summa	46 530 000
Utförande av ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp			100 000
		Summa	46 630 000

Under andra skedet.

Fartygsslag	Antal	Kostnad per fartyg	Summa kostnad
		kr.	kr.
Pansarskepp	1	27 200 000	27 200 000
Jagare	2	6 940 000	13 880 000
Vedettbåtar	4	1 300 000	5 200 000
Undervattensbåtar, typ B.....	4	3 280 000	13 120 000
		Summa	59 400 000

Det ersättningsbyggnadsprogram, som av 1924 års riksdag godkännts, omfattade byggandet av 2 jagare, 2 torpedundervattensbåtar och 2 motor-torpedbåtar för en sammanlagd kostnad av 23 720 000 kronor. Av 1924—1926 års riksdagar hade för ändamålet anvisats sammanlagt 16 200 000 kronor, vadan för programmens slutförande erfordrades anvisandet av ytterligare 7 520 000 kronor. Programmet borde givetvis, såsom också syntes hava avsetts vid beslutet om 1925 års försvarsordning, så snart som möjligt avslutas, varför dessa medel enligt de sakkunnigas mening borde utgå under budgetåret 1927—1928.

Att härutöver belasta 1927—1928 års budget med hela eller ens någon större del av den beräknade årliga kostnaden för den ersättningsbyggnad, som enligt de sakkunnigas förslag skulle komma till stånd under första skedet av 10-årsperioden, syntes av statsfinansiella skäl icke böra ifrågasättas.

Emellertid syntes starka skäl tala för att realiserandet av det av de sakkunniga föreslagna ersättningsbyggnadsprogrammet åtminstone i viss mindre omfattning borde taga sin början redan under nästkommande budgetår, bl. a., för att arbetarstammen å flottans varv i Karlskrona skulle kunna bibehållas vid nuvarande antal och driften vid torpeddepartementet å Karlskrona örlogsvaer kunna upprätthållas.

De arbeten, som de sakkunniga sålunda ansåge borde påbörjas under nästkommande budgetår, avsåge en undervattensbåt av typ A, varför erfordrades en medelsanvisning av 300 000 kronor. Vidare borde arbetet med förfärdigandet av 30 st. torpeder, avsedda att ingå i torpedutredningarna för de under första byggnadsskedet till nybyggnad föreslagna fartygen, påbörjas. Härför erfordrades ytterligare 300 000 kronor.

Slutligen borde ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten redan under nästkommande budgetår utföras beträffande de nya fartygstyper, som de sakkunniga föreslagit till nybyggnad under det första 5-årsskedet. Då dessa arbeten toge rätt lång tid att utföra, skulle nämligen ett uppskjutande av desamma betyda ett försenande av flottans förnyelse, som icke kunde anses tillrädligt. För ifrågavarande arbetens utförande erfordrades enligt marinöverdirektörens uppgift omkring 40 000 kronor.

De sakkunniga ansåge alltså, att de medelsanvisningar, som krävdes dels för avslutande av 1924 års nybyggnadsprogram, dels för genomförande av de sakkunnigas ersättningsbyggnadsprogram, borde fördelas sålunda:

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 6 saml. 40 häft. (Nr 91—92.) 924 27 2

å budgetåret 1927—1928, för slutförande av 1924 års program 7 520 000 kronor samt för påbörjande av de sakkunnigas program (300 000 + 300 000 + 40 000 =) 640 000 kronor eller tillsammans 8 160 000 kronor;

å budgetåren 1928—1933, kostnaderna för fullföljande och slutförande av de sakkunnigas program, i vad avsåge första byggnadsskedet, sammanlagt 45 990 000 kronor, fördelade med en femtedel å varje år eller med 9 198 000 kronor per år; samt

å budgetåren 1933—1938 kostnaderna för utförandet av de sakkunnigas program, i vad avsåge andra byggnadsskedet, sammanlagt 59 400 000 kronor, fördelade med en femtedel å varje år eller med 11 880 000 kronor per år.

Under budgetåren 1928—1938 skulle sålunda för flottans ersättningsbyggnad komma att utgå ett belopp av (45 990 000 + 59 400 000 =) 105 390 000 kronor eller således i genomsnitt per budgetår 10 539 000 kronor.

Ersättningsbygget syntes i största möjliga utsträckning böra utföras av kronans varv för att möjliggöra vidmakthållandet av en med hänsyn till såväl mobiliseringsbehovet som fredsbehovet tillräcklig arbetarstam. Genom utförande av dylika nybyggnadsarbeten uppehölls också den tekniska färdigheten.

Omfattningen av ersättningsbyggnaden medgäve ändock, att den privata skeppsbyggnadsindustrien och mekaniska verkstadsindustrien tillfördes arbeten, som kunde bidra till uppehållet av deras drift och verksamhet.

Myndigheterna.

Över de sakkunnigas förslag till ersättningsbyggnad hava vederbörande myndigheter yttrat sig och i allmänhet tillstyrkt detsamma. Högsta befälhavaren över kustflottan har emellertid, bland annat, framhållit, att ersättningsbyggnaden för jagare borde omfatta 6 i stället för 4 jagare.

Personal-, övnings- och underhållskostnader.

De sakkunniga hava verkställt beräkningar angående vissa av de årliga kostnader å de ordinarie anslagen, som skulle komma att uppstå, därest de sakkunnigas förslag förverkligades.

Dessa beräkningar, vilka endast äro avsedda att giva ett ungefärligt begrepp om de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag, hava inskränkts till de viktigaste av de utgiftsposter, som direkt beröras av nämnda förslag, nämligen utgifterna för personalens avlöning och naturunderhåll (beklädnad och bispisning), för flottans krigsberedskap och övningar samt för fartygsmaterielens underhåll.

Beträffande *personalens avlöning och underhåll* hava de sakkunniga i förvarande hänseende anfört, bland annat, följande.

För bemannandet av de i planen för genomförd nyorganisation upptagna fartygen skulle, med tillämpande av de i propositionen nr 50 till 1925 års riksdag använda generella grunderna för beräkandet av personalbehovet för kustflottans och lokalstyrkornas fartyg och med vederbörlig hänsyn tagen till den inverkan, som förändringar i typerna och den tekniska utrustningen utövade, erfordras en anslagsökning av omkring 270 000 kronor. Då emellertid

de sakkunniga funne det vara av vikt att så långt sig göra läte begränsa kostnaderna för den nya marinorganisationen, hade de undersökt möjligheterna att nedbringa bemanningskostnaderna och i detta syfte förutsatt vissa begränsningar, som närmare framginge av nyssnämnda hemliga skrivelse. På detta sätt hade det visat sig möjligt att nedbringa den efter fullbordad organisation av sjöstyrkorna uppkommande merkostnaden för personalens avlöning och naturaunderhåll från omkring 270 000 kronor till i runt tal 160 000 kronor.

I fråga om anslaget till *flottans krigsberedskap och övningar* hava de sakkunniga anført, att den rustningsplan, som år 1925 lagts till grund för beräklandet av detta anslag, syntes i det stora hela väl lämpa sig för våra förhållanden även med den sammansättning av sjöstyrkorna, som av de sakkunniga föreslagits. En jämförelse mellan kostnaderna för flottans krigsberedskap och övningar enligt propositionen nr 50/1925 och motsvarande kostnader med tillämpning av den utav de militära sakkunniga uppgjorda rustningsplan, som avsåges att gälla efter genomförd nyorganisation, utvisade en kostnadsökning efter den föreslagna organisationens genomförande av 53 000 kronor för år räknat.

Slutligen hava de sakkunniga verkställt vissa beräkningar rörande kostnaderna för *fartygsmaterielens underhåll*. Dessa beräkningar utvisa en ökning av flottans underhållsanslag efter genomförd nyorganisation av 218 200 kronor i förhållande till det i propositionen nr 50/1925 beräknade anslagsbeloppet, omjusterat efter vissa i betänkandet närmare angivna grunder. De sakkunniga hava emellertid framhållit, att de vid undersökningen av underhållsanslaget särskilt bemärkt de relativt höga kostnaderna för fartygs ut- och avrustningar. En prövning syntes därför böra företagas för att utröna, huruvida icke genom ändrade grunder i avseende på fartygens rustning vissa sådana besparingar å underhållsanslaget kunde göras, att nyssnämnda kostnadsökning reducerades.

De sakkunnigas hemställan.

De sakkunnigas betänkande utmynnar i den hemställan, att Kungl. Maj:t måtte, med framläggande för 1927 års riksdag av den utav de sakkunniga uppgjorda planen för sjöstyrkornas organisation ävensom av det av de sakkunniga utarbetade ersättningsbyggnadsprogrammet, föreslå riksdagen att *dels* besluta, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av en hangarkryssare, två jagare, fyra vedettbåtar och tre undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933, samt att under samma tid skola utföras ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp, *dels ock* för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 8 160 000 kronor.

Departementschefen har i ärendet anført följande:

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava de sakkunniga utgått ifrån, att vidmakthållandet av flottan vid den styrka och effektivitet, som

Departementschefen.

denna enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla, måste anses utgöra den förutsättning, på vilken den av statsmakterna åsyftade utredningen i ersättningsbyggnadsfrågan borde grundas. Jag biträder härutinnan de sakkunnigas uppfattning.

För vinnande av planmässighet i ersättningsbyggnaden och för ernående av en riktig uppskattning av det årliga genomsnittsbelopp, som kräves för fartygsbeståndets förnyelse, hava de sakkunniga ansett erforderligt, att såsom mål för byggnadsverksamheten fixeras en viss sammansättning av sjöstyrkorna, i främsta rummet kustflottan. Ersättningsbyggnaden förutsättes nämligen äga rum i första hand för kustflottan, under det att lokalstyrkornas fartygsbestånd framdeles, liksom hittills varit fallet, avses att omsättas huvudsakligen genom överföring av fartyg från kustflottan. Den såsom önskvärd ansedda sammansättningen av kustflottan bliver därför i så måtto utslagsgivande för behovet av nybyggnadsanslag, att det är med ledning av anskaffningskostnaderna för de i kustflottan ingående fartygen, ävensom av fartygens livslängd i kustflottan, som det för flottans förnyelse erforderliga årliga genomsnittsbeloppet — flottans totala årskvot — bör beräknas. Liksom de sakkunniga håller jag före, att man genom att sålunda upprätta en plan för flottans ändamålsenliga sammansättning erhåller en säkrare grundval för utarbetande av ett nybyggnadsprogram, än om man inskränker sig till att undersöka, vilka fartyg, som under den närmaste tiden böra ersättas, samt lämnar ersättningsbyggnadsfrågan i övrigt helt öppen. Jag vill dock erinra därom, att — såsom även av de sakkunniga framhållits — en dylik för sjöstyrkornas organisation uppgjord plan, som avses att ligga till grund för en ersättningsbyggnadsverksamhet på lång sikt, med sannolikhet behöver i anledning av ändrade förhållanden tid efter annan revideras, samt att därav givetvis i sin tur kan bliva en följd, att jämförelser befinnas böra vidtagas i det ursprungliga nybyggnadsprogrammet.

I fråga om flottans allmänna uppgifter hava de sakkunniga inledningsvis angivit vissa synpunkter, mot vilka jag icke har något att erinra. De sakkunniga hava därefter underkastat frågan om för våra förhållanden lämpliga fartygsslag och fartygstyper en ingående undersökning samt uppgjort följande plan för kustflottans sammansättning:

- 4 pansarskepp,
- 8 jagare,
- 8 vedettbåtar,
- 9 undervattensbåtar, därav 3 av typ A och 6 av typ B, samt
- 1 hangarkryssare.

Den årliga genomsnittskostnaden för omsättning av en sålunda sammansatt kustflotta har med nuvarande priser beräknats till 10 873 000 kronor. De sakkunniga hava härvid, såsom närmare framgår av vad förut anförts, funnit sig kunna beträffande vissa fartygsslag räkna med något högre livslängder än som hittills ansetts lämpligt.

Vad särskilt angår den av de sakkunniga föreslagna hangarkryssaren, har den kombination av uppgifter, som avsetts för detta fartyg, synt mig lämp-

lig. Jag kan alltså icke dela flygstyrelsens uppfattning, att ifrågavarande fartyg ej borde få avses jämväl för flygtjänsten ovidkommande uppgifter.

Med anledning av de erinringar, som från myndigheternas sida riktats emot den av de sakkunniga förordade hangarkryssartypen, har, såsom förut nämnts, inom marinförvaltningens ingenjöravdelning uppgjorts ett nytt förslag till hangarkryssare, vilket i åtskilliga avseenden skiljer sig från det tidigare framlagda förslaget. De huvudsakliga skiljaktigheterna mellan de bägge förslagen framgå av de utav marinmyndigheterna och flygstyrelsen i ämnet avgivna yttrandena, för vilkas innehåll redogörelse lämnats i det föregående. Särskilt tillåter jag mig framhålla dels det senast uppgjorda förslagets överlägsenhet i avseende å fartygets fart och sjöduglighet ävensom därutinnan, att torpedbestyckning kunnat inrymmas i fartyget, dels ock den enligt sistnämnda förslag avsedda lämpligare uppställningen av såväl flygplan som artilleripjäser. Vid den granskning, jag underkastat ifrågavarande bägge förslag, har jag i likhet med myndigheterna kommit till den uppfattningen, att det senast framlagda förslaget är att förorda.

Såsom ett totalomdöme om den av de sakkunniga framlagda planen för kustflottans sammansättning anser jag mig kunna uttala, att berörda organisationsplan, såvitt nu kan bedömas, är väl lämpad att tjäna såsom grundval för beräkandet av den för fartygsmaterielens förnyelse erforderliga årskvoten samt för uppgörandet av ett ersättningsbyggnadsprogram för flottan. Beträffande samtliga fartygstyper gäller härvid givetvis, såsom också av myndigheterna framhållits, att det vid ifrågakommande nybyggnader bör i varje särskilt fall noggrant undersökas, huruvida icke ytterligare förbättringar eller av utvecklingen eljest betingade förändringar i avseende å vederbörande fartygstyper kunna vidtagas inom ramen av den beräknade kostnadssumman. Enligt vad marinförvaltningens och högste befälhavarens över kustflottan yttranden giva vid handen, synes mig vidare den möjligheten icke vara utesluten, att, efter det ytterligare erfarenheter på området vunnits, proportionen mellan torpedundervattensbåtar samt kombinerade torped- och minundervattensbåtar lämpligen befinnes i fortsättningen böra ändras därhän, att ett större antal av undervattensbåtarna, än som av de sakkunniga föreslagits, konstrueras såsom enbart torpedundervattensbåtar, dock med iakttagande av att den beräknade kostnaden därigenom icke överskrides.

Vidkommande högste befälhavarens över kustflottan förslag om utökning av det enligt de sakkunnigas organisationsplan i kustflottan ingående antalet fartyg med en kryssare och fyra vedettbåtar, skulle härigenom, liksom också genom det av flygstyrelsen förordade ersättandet av hangarkryssaren med två dylika fartyg av mindre typ, uppstå en icke oväsentlig ökning av den beräknade årskvoten, varför jag ej finner mig kunna biträda berörda förslag.

Vad härefter angår de livslängder för olika slag av stridsfartyg, varmed de sakkunniga ansett sig kunna räkna, hava visserligen från myndigheternas sida uttalats betänkligheter mot den ökning av livslängderna, som de sakkunnigas förslag innebär i jämförelse med hittills i sådant hänseende

tillämpade beräkningsgrunder. Med hänsyn till vad de sakkunniga i ämnet anfört och under av dem angivna förutsättningar synas mig emellertid de ökade livslängderna kunna läggas till grund för beräkningen av årskvotens belopp.

Med den sammansättning av kustflottan, som av de sakkunniga föreslagits, och med tillämpning av de utav dem förordade grunderna för beräkandet av fartygsslagens livslängd i sjöstyrkorna skulle, sedan den avsedda organisationen blivit fullt genomförd, antalet fartyg i lokalstyrkorna bliva jämförelsevis ringa. Emellertid är att märka, dels att vart och ett av dessa fartyg skulle komma att besitta ett avsevärt mycket högre stridsvärde och betydligt större sjöduglighet än motsvarande i lokalstyrkorna nu ingående enheter, dels ock att för fyllande av vissa på lokalstyrkorna ankommande uppgifter bestyckade handelsfartyg kunna och böra tagas i anspråk. Med avseende å sistberörda möjlighet att utfylla lokalstyrkorna får jag erinra om de förbättringar i hjälpfartygsorganisationen, som otvivelaktigt kunna genomföras tack vare tillkomsten av den nästlidet är antagna fartygsuttagningslagen.

Det ersättningsbyggnadsprogram, som framlagts av de sakkunniga, omfattar en tidrymd av 10 år, räknat från ingången av budgetåret 1928—1929. Jag bortser härvid från, att enligt de sakkunnigas förslag redan å riksstaten för budgetåret 1927—1928 skulle anvisas medel, förutom för avslutandet av den år 1924 beslutade ersättningsbyggnaden, jämväl för påbörjandet i viss mindre utsträckning av det nya byggnadsprogrammet.

Emellertid hava de sakkunniga — bland annat med hänsyn till att den minskning i totala kostnader för försvaret, som avsetts att vinnas genom 1925 års beslut i försvarsfrågan, beräknats först så småningom under loppet av några år kunna ernås — funnit sig böra uppdelat tioårsperioden i två femårs-skeden, varvid förutsatts, att under det första skedet skulle komma att årligen utgå ett ersättningsbyggnadsanslag, något understigande årskvoten, mot det att anslaget under det senare skedet skulle i ungefär motsvarande grad ökas utöver årskvoten. Under första skedet skulle byggas 1 hangarkryssare, 2 jagare, 4 vedettbåtar, 1 undervattensbåt av typ A och 2 undervattensbåtar av typ B, varjämte för utförande av ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp skulle anvisas ett belopp av 100 000 kronor. Under andra skedet skulle byggas 1 pansarskepp, 2 jagare, 4 vedettbåtar och 4 undervattensbåtar av typ B.

Kostnaderna för flottans ersättningsbyggnad under budgetåret 1927—1928 samt under därpå följande 10 budgetår hava beräknats sålunda:

å nästkommande budgetårs riksstat dels för slutförande av 1924 års program 7 520 000 kronor, dels för påbörjande av en undervattensbåt 300 000 kronor, dels för påbörjande av torpedtillverkningen för i det nya ersättningsbyggnadsprogrammet ingående fartyg 300 000 kronor, dels ock för ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för nya fartygstyper 40 000 kronor, tillhoppa 8 160 000 kronor eller samma belopp, som för ändamålet beräknats i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag,

för vart och ett av budgetåren 1928—1933 9 198 000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1933—1938 11 880 000 kronor.

Uppdelningen av byggnadsperioden i två skeden, på sätt de sakkunniga föreslagit, är enligt min mening redan av förut omförmälda statsfinansiella skäl till fullo motiverad. Såsom ytterligare skäl för den föreslagna uppdelningen hava de sakkunniga angivit den tveksamhet, grundad på ovissheten i fråga om utvecklingen av sjöstridskrafterna inom oss närliggande stater, som utövade ett stort inflytande på försvarsrevisionens förslag och åt vilken också under de sakkunnigas överläggningar givits uttryck, särskilt vid behandlingen av frågan om pansarskeppen. Härutinnan ansluter jag mig till de sakkunniga. Emellertid vill jag i detta sammanhang även erinra om den tvekan, som vissa myndigheter i sina över de sakkunnigas betänkande afgivna yttranden befunnits hysa, huruvida, sedan den första divisionen kombinerade torped- och minundervattensbåtar färdigställda, ytterligare en division sådana båtar bör byggas under det senare femårs-skedet, eller om i stället då bör byggas en division torpedundervattensbåtar. Jämväl vad de hörda myndigheterna i nyssberörda avseende anfört finner jag värt beaktande. Jag förutsätter därför, att före övergången till det senare byggnadsskedet verkställas undersökning, som också av de sakkunniga antagits bliva tid efter annan erforderlig, huruvida med hänsyn till utvecklingens krav och då föreliggande förhållanden en revision av ersättningsbyggnadsprogrammet kan anses påkallad. Denna min ståndpunkt hindrar mig icke att förorda förslaget i vad det avser utförande under första skedet av förberedande ritnings- och konstruktionsarbeten för ett pansarskepp, varförutan möjligheten att utföra det föreliggande byggnadsprogrammet jämlikt de sakkunnigas förslag kunde äventyras.

Det av de sakkunniga förordade ersättningsbyggnadsprogrammet synes i övrigt icke giva anledning till erinran. Byggnadsperiodens längd synes lämpligt vald, likaså den inbördes ordning, vari de olika nybyggnaderna i stort sett föreslagits att komma till utförande. Den utvidgning av byggnadsprogrammet med ytterligare två jagare, som av marinförvaltningen och högste befälhavaren över kustflottan ifrågasatts, kan jag däremot med hänsyn till därmed förenade avsevärda kostnadsökningar icke tillstyrka.

Vad slutligen beträffar de beräkningar rörande personal-, övnings- och underhållskostnader, som av de sakkunniga verkställts under förutsättning, att den av dem förordade organisationen av sjöstridskrafterna förverkligades, vill jag erinra därom, att med dessa beräkningar endast avsetts att giva ett ungefärligt begrepp om de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag i avseende å de mera betydande årliga utgifterna för sjöförsvaret. Vad de sakkunniga i detta sammanhang anfört angående möjligheterna att reducera kostnaderna för sjökrigsmaterielens underhåll genom vidtagande av ändringar i grunderna för fartygens rustning synes mig värt allt beaktande.»

Utskottets
yttrande.

Vad till en början beträffar det i propositionen framlagda förslaget, att kustflottan skall bestå av 4 pansarskepp, 8 jagare, 8 vedettbåtar, 9 undervattensbåtar samt 1 hangarkryssare, torde böra uppmärksammas, att samtliga ifrågavarande fartygsslag med undantag av hangarkryssaren, redan nu ingå i kustflottan. Den av Kungl. Maj:t till byggnad ifrågasatta hangarkryssaren är av en ny inom marinförvaltningens ingenjörsavdelning konstruerad typ och utgör en förbättring av de sakkunnigas ovan omförmälda förslag till hangarkryssare. På grund av de sakkunnigas och vederbörande myndigheters bestämda uttalande om behovet av och fördelen för kustflottan av att äga ett dylikt snabbgående fartyg samt med hänsyn till de förbättringar av typen, som sålunda åstadkommits och som väsentligt ökat dess stridsvärde, har utskottet ansett sig böra förorda, att hangarkryssaren skall ingå bland de fartyg, vilka bilda kustflottan. Mot Kungl. Maj:ts förslag i övrigt beträffande sammansättningen av kustflottan har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet har i likhet med departementschefen intet att erinra mot det ersättningsbyggnadsprogram, som av de sakkunniga framlagts och ansluter sig således beträffande den del av detsamma, ifråga om vilken beslut nu bör fattas, till vad departementschefen och de sakkunniga härom uttalat. Härav följer, att utskottet anser sig böra avstyrka den av herrar Bergman och I. Holmgren i motionen nr I: 206 gjorda framställningen, att medel under byggnadsperioden 1927—1933 icke böra beräknas för ritnings- och konstruktionsarbeten för det pansarskepp, som förutsättes skola byggas under den andra perioden, ävensom det av herr Thore i motionen II: 304 gjorda yrkandet i fråga om viss jämkning beträffande de av Kungl. Maj:t ifrågasatta byggnadsperioderna samt rörande de fartyg, som under envar av dem skola nybyggas.

Kungl. Maj:ts förslag i avseende å fördelningen av kostnaderna under byggnadsperioden 1927—1933 anser sig utskottet jämväl böra tillstyrka.

Det för slutförandet av 1924 års byggnadsprogram erforderliga beloppet, 7,520,000 kronor, torde böra anvisas att utgå under budgetåret 1927—1928. Likaledes i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag finner sig utskottet böra förorda, att under nämnda år medel beräknas för påbörjandet av det nya byggnadsprogrammet med av Kungl. Maj:t äskade 640,000 kronor, varav 40,000 kronor avses för ritnings- och konstruktionsarbeten. Genom att medel redan för detta budgetår ställas till förfogande för påbörjandet av de i det nya programmet ingående fartygen kan arbetsstyrkan vid flottans varv i Karlskrona bibehållas. Särskilt anslag för uppehållande av driften vid varvet synes alltså icke såsom under föregående budgetår varit fallet, behöva anvisas å riksstaten.

För de återstående åren av byggnadsperioden 1927—1933 torde böra beräknas, att medelsanvisning sker med det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, 9,198,000 kronor. Beträffande åter den byggnadsperiod, som tager sin början med budgetåret 1933—1934, synas definitiva kostnaderna för sistnämnda byggnadsperiod för närvarande icke kunna fixeras med hänsyn till den avsevärda tid, som återstår, innan den senare byggnadsperiodens arbeten skola påbörjas.

I övrigt har Kungl. Maj:ts förslag icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Av vad ovan anförts framgår den ställning utskottet intager till herr Samuelssons m. fl. motion, II: 310, och herr Lindhagens motion, I: 207, i vad den avser ersättningsbyggnad för flottan. Det av herr Molander m. fl. i motionen II: 312 framställda yrkandet om utredning huru en flotta, som har att verka uteslutande som neutralitetsvakt, bör vara sammansatt och organiserad liksom det i herr Lindhagens ovannämnda motion jämväl väckta förslaget om initiativ till förhandlingar om skandinavisk nedrustning, anser utskottet icke böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

På grund av vad utskottet sålunda anført får utskottet hemställa,

A. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å herrar Bergmans och I. Holmgrens motion, I: 206, och herr Thores motion, II: 304, i vad desamma skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, ävensom med avslag å herr Samuelssons m. fl. motion, II: 310, och herr Lindhagens motion, I: 207, i vad den sistnämnda avser frågan om flottans ersättningsbyggnad,

a) besluta, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av 1 hangarkryssare, 2 jagare, 4 vedettbåtar och 3 undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933, samt att under samma tid skola utföras ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp;

b) för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 8,160,000 kronor;

B. att herr Lindhagens motion, I: 207, i vad densamma avser initiativ till förhandlingar om skandinavisk nedrustning, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C. att herr Molanders m. fl. motion, II: 312, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 maj 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzélius, A. C. Lindblad, J. L. Widell, J. Nilsson i Malmö, C. P. V. Nilsson i Gränebo, O. Bergqvist, A. Pers, J. G. Walles, E. A. Hallin, C. I. Asplund och J. B. Johansson i Fredrikslund;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, A. Wiklund, P. Nilsson i Bonarp, L. J. Carlsson-Frosterud, O. Olsson i Kullenbergstorp, P. M. Olsson i Blädinge, E. Kristensson i Göteborg, B. F. son Holmgren, E. Andersson i Prästbol, E. G. E. Eriksson i Stockholm, K. S. V. Ward och J. Jönsson i Revinge.

Reservation

av herrar *Lindblad, Nilsson* i Malmö, *Wallen, Asplund, Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud, Kristensson* i Göteborg, *Andersson* i Prästbol, *Eriksson* i Stockholm och *Ward*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet har till en början ansett sig böra till behandling upptaga frågan om den sammansättning, som kustflottan lämpligen bör hava. Enligt det i propositionen framlagda förslaget skulle densamma, såsom ovan nämnts, bestå av 4 pansarskepp, 8 jagare, 8 vedettbåtar, 9 undervattensbåtar samt 1 hangarkryssare. För ersättande av föråldrad materiel borde nybyggnad under budgetåren 1927—1933 ske av 1 hangarkryssare, 2 jagare, 4 vedettbåtar och 3 undervattensbåtar. Den av Kungl. Maj:t till byggnad ifrågasatta hangarkryssaren skulle vara av en för flottan helt ny och oprövad typ, som konstruerats inom marinförvaltningens ingenjöravdelning och är avsedd att utgöra en förbättring av ett av de sakkunniga uppgjort förslag till hangarkryssare. Enligt vad departementschefen framhållit, skulle det senast uppgjorda förslaget vara överlägset det tidigare i avseende å såväl fartygets fart och sjöduglighet som därutinnan, att torpedbestyckning kunnat inrymmas i fartyget samt flygplan och artilleripjäser erhållit en lämpligare uppställning.

Utskottet anser det icke lämpligt, att statsmakterna redan nu taga definitiv ställning till frågan om flottans sammansättning. Ovissheten rörande de marina försvarsmedlens utveckling, vilken föranlett försvarsrevisionen att avböja ett sådant ställningstagande och som i viss mån inverkat även på de sakkunnigas ståndpunkttagande, torde allt fortfarande utgöra ett starkt motiv för intagande av en avvaktande hållning beträffande detta spörsmål. Beslut synes därför nu böra fattas endast i avseende å ersättningsbyggnaden för viss kortare period. Det är därvid naturligt, att vid den ersättningsbyggnad, som nu bör beslutas, endast redan prövade fartygsslag böra ifrågakomma för nybyggnad. Redan på denna grund lära därför hangarkryssare icke böra upptagas bland de fartyg, vilka avses att ingå i kustflottan.

Bedömandet av huruvida ifrågavarande fartygstyp kan anses lämplig att införas med den svenska kustflottan, synes enligt utskottets mening för övrigt böra ske ur såväl praktiska som ekonomiska synpunkter. I förstnämnda hänseende vill utskottet först framhålla, att, särskilt med hänsyn till de uppgifter kustflottan enligt de sakkunnigas och departementschefens ovannämnda uttalande bör hava att fylla, behov av en bas för kustflottans flygplan i form av en för ändamålet särskilt byggd kryssare icke synes föreligga. Enligt utskottets mening böra nämligen flygplan, som hava till uppgift att utföra spaning m. m. för kustflottan, i allmänhet kunna hava sina stationer i skärgårdarna eller annorstädes vid landets kuster. Detta torde så mycket lättare låta sig göra, som numera sådana typer av flygplan utexperimenterats, som här för äga fullt tillräcklig aktionsradie. Förhållandena i vårt land tala alltså icke för att någon hangarkryssare för närvarande bör byggas. Därest det

emellertid vid särskilda tillfällen skulle erfordras, att flygplan medfördes på kustflottan, synes detta låta sig göra antingen genom vidtagande av anordningar för deras ombordtagande å något stridsfartyg eller med anlåtande av härför avsett hjälpfartyg. Vad åter den ekonomiska sidan av frågan beträffar, synes det utskottet, som om det belopp å icke mindre än 16,500,000 kronor, som hangarkryssaren drager i anskaffningskostnad, måste anses vara alltför stort för att disponeras för byggande av ett fartyg, vars stridsvärde torde få anses vara jämförelsevis tvivelaktigt. Härtill kommer, att, såsom ovan nämnts, det behov hangarkryssaren är avsedd att fylla, bör kunna tillgodoses med avsevärt mindre kostnader. Utskottet finner sig av ovan anförda skäl icke böra tillstyrka, att hangarkryssaren upptages bland de fartyg, som skola ingå i kustflottan.

Vad därefter angår frågan om det program för ersättningsbyggnad av flottan, varom beslut nu bör fattas, anser utskottet i likhet med herrar Bergman och Holmgren (motionen nr I: 206), att detsamma bör avse fartygsbyggnader endast under tiden 1927—1933. Något beslut, som kan föregripa prövningen av frågan om byggandet av ytterligare ett pansarskepp, synes icke böra nu fattas. Utskottet vill följaktligen avstyrka det ifrågasatta be- myndigandet för Kungl. Maj:t att låta under nämnda byggnadsperiod utföra ritningar och förberedande konstruktionsarbeten för ifrågavarande pansarskepp. Det enligt utskottet viktigaste skälet för att icke redan nu fatta beslut om fartygsbyggnad för en längre tidsperiod, är, såsom inledningsvis anförts, den snabba utveckling, som försiggår på det tekniska området och som manar till varsamhet vid uppgörande av planer och disponerandet av medel för framtida ändamål å sådana områden, där de tekniska framstegen kunna helt förändra de uppgjorda planerna och göra det nedlagda kapitalet onyttigt. I detta sammanhang vill utskottet erinra om möjligheterna av att vissa av flottans försvarsuppgifter med fördel kunna överflyttas på torped- och bombförande flygplan. Likartade synpunkter hava även gjorts gällande inom försvarsrevisionen vid behandlingen av frågan om ersättningsbyggnad för flottan (jfr herrar C. Ekmans och S. Bengtssons i Norup särskilda yttranden i fråga om organisationen av sjöförsvaret, sid. 385—386). Det lär emellertid ankomma på Kungl. Maj:t att i god tid före utgången av byggnadsperioden 1927—1933 framlägga förslag till den ersättningsbyggnad, som under den därpå följande byggnadsperioden anses böra ifrågasättas.

Beträffande de fartyg, som under tiden 1927—1933 böra nybyggas, anser utskottet, att i stället för den av Kungl. Maj:t till byggnad under nämnda tidsperiod avsedda hangarkryssaren ersättningsbyggnad bör ske av ytterligare en jagare av samma typ som övriga till nybyggnad ifrågasatta jagare. Härigenom torde vissa av marinmyndigheterna uttalade önskemål om påskyndandet av nybyggnaden av jagare för kustflottan i någon mån tillgodoses. Då vidare kostnaden för byggandet av en jagare enligt departementschefens beräkning endast uppgår till 6,940,000 kronor, under det att hangarkryssaren, såsom nyss nämnts, drager en kostnad av 16,500,000 kronor, skulle

denna förändring av byggnadsplanen alltså medföra en besparing av 9,560,000 kronor. I övrigt finner utskottet sig icke böra föreslå någon ändring beträffande de fartyg, som under denna byggnadsperiod skola nybyggas. Enligt utskottets förslag skall alltså under byggnadsperioden 1927—1933 nybyggnad ske av följande fartyg:

3 jagare	à 6,940,000	kronor	20,820,000: —
4 vedettbåtar	» 1,300,000	»	5,200,000: —
1 undervattensbåt typ A	» 4,390,000	»	4,390,000: —
2 undervattensbåtar typ B	» 3,280,000	»	6,560,000: —
			<hr/>
		Summa kronor	36,970,000: —

För slutförändret av det år 1924 antagna byggnadsprogrammet erfordras, enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen, ett belopp av 7,520,000 kronor. En del av detta belopp synes i överensstämmelse med den ursprungliga planen för kostnadernas fördelning kunna anvisas för budgetåret 1928—1929. Läggas detta belopp, 7,520,000 kronor, till ovannämnda summa, 36,970,000 kronor, kommer sammanlagda kostnaden för ersättningsbyggnader under sexårsperioden 1927—1933 att uppgå till 44,490,000 kronor. Enligt utskottets mening synes hinder icke möta för att fördela ovannämnda summa, 44,490,000 kronor, med lika delar på de i byggnadsperioden ingående budgetåren, varigenom anvisningen för varje år skulle komma att uppgå till 7,415,000 kronor.

För budgetåret 1927—1928 synes det till anvisning sålunda ifrågasatta belopp, 7,415,000 kronor, böra avses för följande arbeten. För fortsättandet av arbetena med de i 1924 års byggnadsprogram ingående fartygen bör beräknas ett belopp av 6,805,000 kronor. Därutöver torde för påbörjandet av det nya byggnadsprogrammet i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag böra beräknas dels 300,000 kronor för påbörjandet av en undervattensbåt av A-typ, dels ock 300,000 kronor för påbörjandet av arbetena med 30 stycken torpeder, avsedda för de under första byggnadsperioden till nybyggnad ifrågasatta fartygen. Härigenom kommer även behovet av arbeten för varvet i Karlskrona att tillgodoses och avskedande av där anställd personal att undvikas. Dessutom har utskottet ansett sig böra föreslå, att för förberedande ritnings- och konstruktionsarbeten för till nybyggnad under ifrågavarande period avsedda fartyg avses ett belopp av 10,000 kronor. Därest så skulle visa sig behöfligt, synes dock Kungl. Maj:t böra äga vidtagna jämkning i den sålunda föreslagna fördelningen.

I övrigt har Kungl. Maj:ts förslag icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Av vad ovan anförts framgår den ställning utskottet intager till herr Lindhagens motion I: 207, herr Samuelssons m. fl. motion II: 310 samt herr Thores motion II: 304. Det av herr Molander m. fl. i motionen II: 312 framställda yrkandet om utredning, huru en flotta, som har att verka uteslutande som neutralitetsvakt, bör vara sammansatt och organiserad, liksom det av herr Lindhagen i ovannämnda motion jämväl väckta förslaget om initiativ

till förhandlingar om skandinavisk nedrustning anser utskottet icke för närvarande böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

På grund av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

A) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herrar Bergmans och I. Holmgrens motion I: 206 samt med avslag å herr Thores motion II: 304, herr Samuelsons m. fl. motion II: 310 ävensom herr Lindhagens motion I: 207, i vad den avser frågan om flottans ersättningsbyggnad,

a) besluta att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av 3 jagare, 4 vedettbåtar och 3 undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933,

b) för *flottans ersättningsbyggnad* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 7,415,000 kronor;

B) att herr Lindhagens motion I: 207, i vad densamma avser initiativ till förhandlingar om skandinavisk nedrustning, icke för närvarande må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C) att herr Molanders m. fl. motion II: 312 icke för närvarande må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»
